

Kehittyvä kieli – seulonnasta kehityksen arviointiin ja tukemiseen

Aikakauskirja Duodecimin numerossa 3/2013 Marja Asikainen ja Sinikka Hannus käsittelivät ansiokkaasti pienen lapsen puheen kehitystä. Kirjoittajat keskittyvät kuitenkin lähes täysin puhutun kielen arviointiin. Haluaisimme tuoda keskusteluun laajemman näkökulman.

Kehityksen arviointi ei ole tavanomaista seulontaa, koska siihen liittyy keskeisenä osana vuorovaikutustekijöitä koskevia laadullisia kysymyksiä. Lapselle tärkeintä on hyväksytyksi tulemisen kokemus. Vanhemman negatiivinen suhtautuminen lapseen ja niukka positiivinen vanhemmuus heikentävät lapsen kehitystä jo kuuden kuukauden iässä. Lapsen kasvaessa puutteet suoriutumisessa lisääntyvät. Erityisesti kielen kehitys on vaarassa, jos vanhemmuudessa on ongelmia. Vuorovaikutuksen laadulliset tekijät vaikuttavat lapsen kehitykseen myös psykososiaalisista riskitekijöistä riippumatta (Glascoe ja Leew 2010). Tätä taustaa vasten Asikainen ja Hannus tuovat esille kielen kehityksen arvioimisessa käytettävän Vauvan neurologisen ja psyykkisen kehityksen arviointimenetelmän (Vane-psy) varsin suppeasta näkökulmasta. Vane-psyssä kehityksen arvioinnin painopiste on lapsen yksilöllisiä ominaisuuksia ja kehitystä suojaavien ja niitä uhkaavien tekijöiden tunnistamisessa ja kehityksen tukemisessa. Vauvan tutkimisen ja havainnoinnin kautta saatavaa tietoa peilataan vanhemmilta saatavaan informaatioon. Vuorovaikutuksen tulee olla mukana sekä kehityksen arvioinnissa että sen tukemisessa. Vane-psyn toiseen painokseen on lisätty osioita, joiden avulla arvioidaan kielellisen

kehityksen kannalta merkittäviksi todettuja vanhemmuuden käytäntöjä (Mustonen 2013).

Asikainen ja Hannus antavat artikkelissaan kriteerit puheterapeutille ohjaamisesta puolitoistavuotiaan osalta (käyttösanasto selvästi alle 20 sanaa tai vaikeus ymmärtää kuultua puhetta). Jo ennen tätä vaihetta lapsen kehityksestä on arvioitavissa esikielellisen kommunikaation tärkeitä virstanpylväitä, kuten sosiaalista kommunikaatiota (vastavuoroisen sosiaalinen tunneilmaisu, eleet ja jaetun tarkkaavuuden taidot), symbolisia taitoja (asianmukaiset esinetoiminnot, symbolinen leikki, kielen ymmärtäminen) ja varhaista kommunikatiivista ääntelyä. Näitä taitoja arvioi Vane-psyä täydentävä Esikko – Lapsen esikielellisen kommunikaation ja kielen ensikartoitus (Laakso ym. 2011). Esikko on 6–24 kuukauden ikäisten lasten vanhemmille tarkoitettu lomakekysely, jota uusitussa Vane-psyssä suositellaan käytettäväksi neuvolassa kahdeksan ja 18 kuukauden iässä. Esikko tukee vanhemman ja lapsen varhaista vuorovaikutusta vahvistavaa yhteistyötä antamalla pohjan keskustelulle vanhempien ja muiden kehitykselliseen arviointiin osallistuvien aikuisten välillä. Esikko-menetelmällä tehdyt vuoden iästä alkavat kehityskulkumallinnukset (Määttä ym. 2012) osoittavat, että ääntelyn ja ensisanojen ohella myös tiedot lapsen sosiaalisesta kommunikaatiosta ja symbolisista taidoista ovat merkittäviä myöhempien kielellisten taitojen ja vaikeuksien ennustajia. Vaikuttaisi jopa siltä, että varhaisvaiheessa pelkkä sanaston kehityksen viivästyminen ei ole myöhemmän kehityksen

kannalta kriittistä, jos lapsen sosiaalinen kommunikaatio ja symboliset taidot ovat ikätasoiset (ks. esim. Wetherby ja Prizant 2002). Esikko-kysely antaakin viitteitä siitä, onko lapsen kehitystä syytä seurata tavallista tarkemmin tai onko tarvetta lisätutkimuksille tai tukitoimille. Kokemuksemme ja tutkimuksemme osoittavat, että kielen kehityksen luotettavassa arvioinnissa tarvitaan toistuvia tutkimuksia useamman kuin yhden kommunikaatiotaidon alueelta. ■

KIRSI MUSTONEN, LT, lasten-neurologian ja lastenpsykiatrian erikoislääkäri, ylilääkäri
Helsingin kaupunki, neuvola ja perheneuvola

MARJA-LEENA LAAKSO, Pst, varhaiskasvatuksen, erityisesti lapsi- ja kehityspsykologian professori
Jyväskylän yliopisto

KIRJALLISUUTTA

- Glascoe FP, Leew S. Parenting behaviors perceptions, and psychosocial risk: Impacts on young children's development. *Pediatrics* 2010;125:313–9.
- Laakso ML, Eklund K, Poikkeus AM. **ESIKKO** – Lapsen esikielellisen kommunikaation ja kielen ensikartoitus. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti 2011.
- Mustonen K. Vane-psy. Vauvan neurologisen ja psyykkisen kehityksen arviointimenetelmä. Toinen painos. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti 2013.
- Määttä S, Laakso ML, Tolvanen A, Ahonen T, Aro T. Developmental trajectories of early communication skills. *J Speech Lang Hear Res* 2012;4:1083–96.
- Wetherby A, Prizant B. Communication and Symbolic Behavior Scales: Developmental Profile (First normed edition) Baltimore: Paul H. Brookes 2002.